

Raisa-Liisa Moilanen, Oulun yliopisto, Maan-
tieteen laitos.

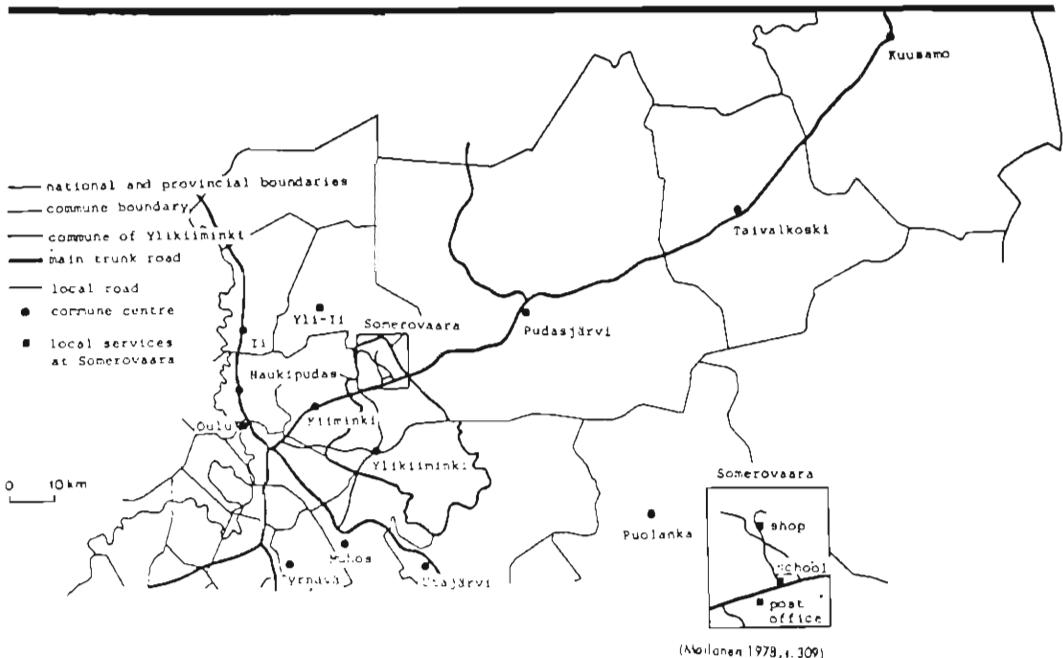
Somerovaaran asutusalueen asut- taminen, väestön kehitys ja osittai- nen autoituminen

*Lisensiaattityö "Somerovaaran asutusalueen asut-
taminen, osittainen autoituminen, autoitumisen
syyt ja seuraukset" on viimeistelyvaiheessa. Työn
painopisteenä on väestönkehityksen selvittäminen
ja viljelijäruokakuntien tuloakenteen muutosten
tutkiminen vuodesta 1968 vuoteen 1975.*

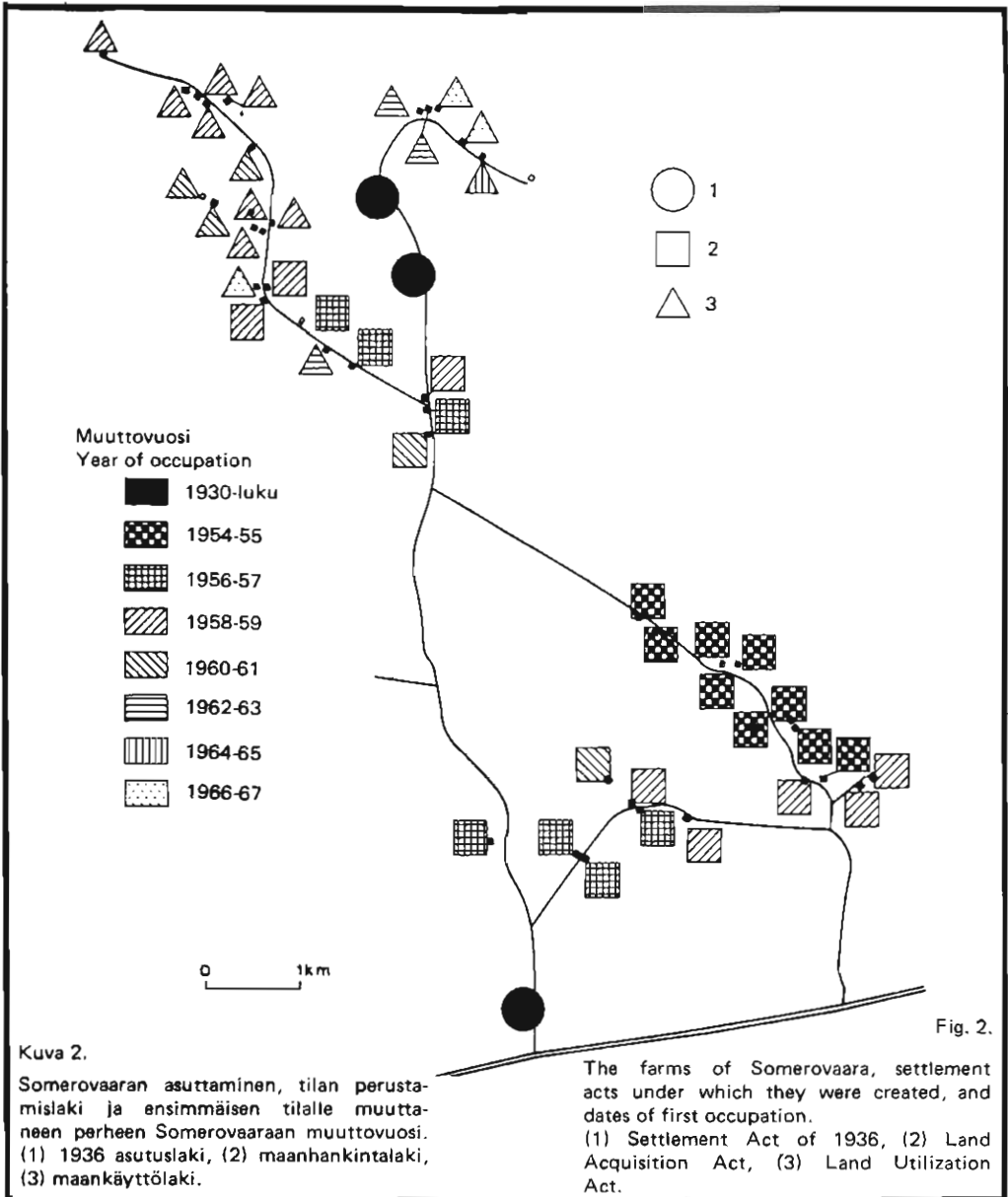
Somerovaaran sijainti ja alueen asuttaminen
Somerovaaran asutusalue perustettiin v.
1936 asutuslain nojalla Oulun lääniin Yli-
kiimingin pohjoisosassa olevalle valtion met-
sämaalle. Pinta-alaltaan 6100 ha suuruinen

asutusalue rajoittuu pohjoisessa Pudasjärven,
Yli-lin ja Haukiputaan kuntiin ja sijaitsee
40 km Oulusta koilliseen Kuusamoon
johtavan päätien varressa. Ylikiimingin kun-
takeskukseen asutusalueelta on matkaa noin
20 km, mutta sinne johtaa vain heikko-
kuntoinen, vähän liikennöity tie. Somero-
vaarassa on koulu ja pieni osuuskaupan
sivumyymälä. Posti ja toinen kauppa sijait-
sevat muutaman kilometrin päässä Arka-
lassa (kuva 1).

Maanhankintalain (MHL) voimaan tullessa v. 1945 Somerovaarassa oli kolme v. 1936 asutuslain nojalla muodostettua tilaa (kuva 2). Maanlunastuslautakunta perusti alueelle v. 1954 laillistuneessa toimituksessa 39 viljelystilaa ja 6 lisäaluetta. Näistä 26 tilalle otettiin vuosina 1954-57 asukkaita perheellisiä rintamamiehiä, ja loput 13 jäivät asuttamatta. Maanhankintatiloista

myytiin asukkaille 25, joista yksi myytiin myöhemmin takaisin valtiolle. Tämä ja eräs toinen tila, josta asukas oli luopunut, jaettiin yhdessä edellä mainitun 13 asuttamattoman tilan kanssa maankäyttölain mukaisiksi viljelytiloiksi. Lisäksi Somerovaaran koillisosassa olevaan Nauruaan perustettiin 1960-luvun alussa maankäyttölain mukaan viisi uutta tilaa.

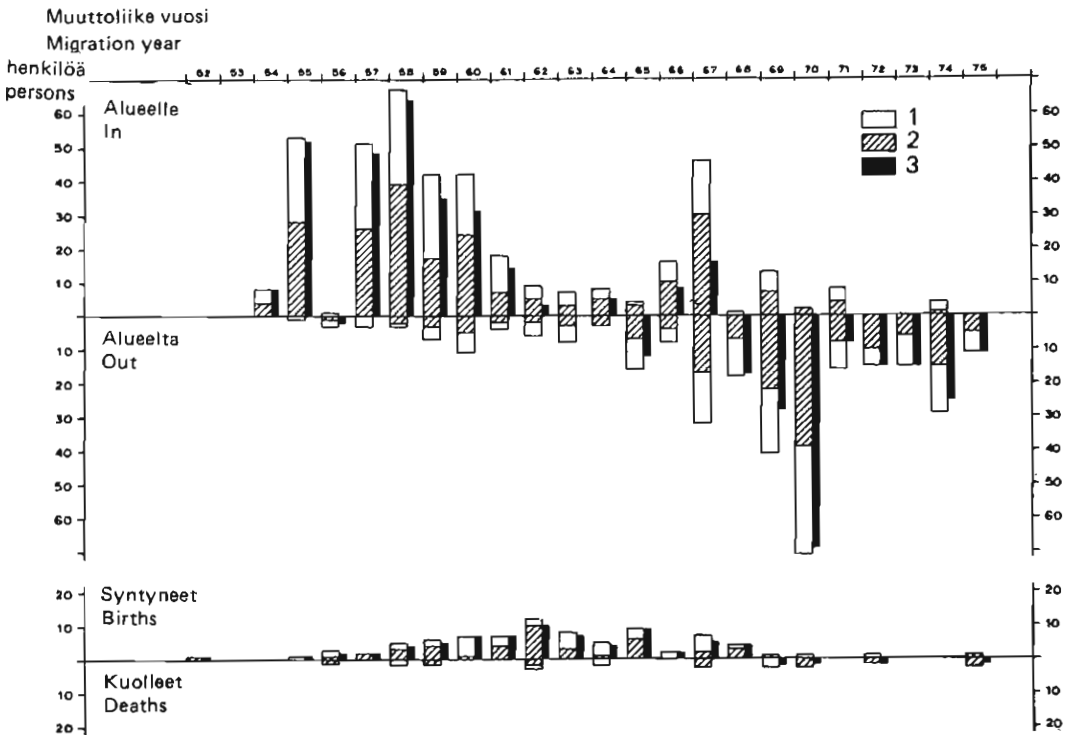

Maanhankintalain mukaan oli pyrittävä siihen, että asutettava väestö tuli uskontonsa, kielensä ja entisten asuinpaikkojensa perusteella samoihin kuntiin ja samoihin asutusryhmiin sellaisille alueille, jotka luonnonsuhteiltaan ja muiden edellytystensä puolesta lähinnä vastasivat sen entisiä asuma-alueita¹⁾ Osittain tämä toteutui Somerovaaraa asutettaessa, sillä MHL:n nojalla asutetuista rintamamiehistä 21 muutti tutkimusalueelle Kuusamosta, neljä Posiolta ja yksi Kiimingistä. Kun taas lähes kaikki maankäyttölain mukaan muodostetujen tilojen asukkaat muuttivat Somerovaaraan oman kunnan alueelta. Näin ollen ensin asutetun Löytökylän asutustilalliset olivat yleensä kotoisin Kuusamosta sekä Kääränkorven ja Nauruan tilalliset Ylikiimingistä.

Väestön kehitys

Somerovaaran voimakasta asutustoimintaa kuvastaa väkiluvun kasvu 1960-luvulla. Kun v. 1952 alueella asui 17 henkilöä, oli v. 1960 asukasluku jo 247 ja v. 1968, jolloin se oli suurimmillaan, 325 henkilöä. Sen jälkeen väkiluku alkoi laskea ja oli v. 1975 enää 190.

Muuttoliike on säädellyt asutusalueen väestön kehitystä siinä määrin, että luonnollisella väestön kehityksellä (syntyvyys, kuolleisuus) on ollut vain vähäinen merkitys (kuva 3). Somerovaaraan muutto oli vilkkainta v. 1958, jolloin alueelle muutti 67 asukasta. Kahtena seuraavana vuonna kylään muutti enää 42 henkeä vuodessa, ja tämän jälkeen tulomuutto laski jyrkästi lukuunottamatta vuotta 1967, jolloin asutusalueelle tuli 46 uutta asukasta.

Kuva 3. Somerovaaran muuttoliike ja luonnollinen väestön kehitys
1 naiset, 2 miehet, 3 muuttotase.

Fig. 3. Migration to and from Somerovaara and natural population change in the area.
1 female, 2 male, 3 net change.

Syntyvyys oli maassamme 1950-luvun alussa 22,6 ‰ ja laski vuosikymmenessä 18,0 ‰. Samalla maan pohjois- ja eteläosien välinen syntyvyysero tasottui. Oulun talousseuran kunnissa kuten yleensäkin Pohjois-Suomessa väestön lisäys laski voimakkaasti 1960-luvun alussa vyöhykkeellä, jossa Oulun kasvukeskusvaikutus oli voimakkain, mutta johon varsinainen kasvu ei kuitenkaan ulottunut²⁾. Näin tapahtui myös Ylikiimingin kunnassa, missä syntyvyyden lasku vuodesta 1969 alkaen entisestäänkin voimistui, ja johtui ennen kaikkea parhaassa hedelmällisyydessä olevan väestön poismuutosta³⁾. Noin 50 ruokakunnan asuttamassa Somerovaaran kylässä väestörakenne oli suhteellisen homogeeninen, sillä kun asutustoimenpiteet suoritettiin lyhyessä ajassa, niin perustetuille tiloille asutetut asukkaat olivat jokseenkin samanlaisia lapsiperheitä. Suurin syntyvyys Somerovaaran asutusalueella oli 1950-luvun loppu- ja 1960-luvun alkupuoliskolla (kuva 3). Vuonna 1962, jolloin syntyi 12 lasta syntyvyys oli 37 ‰, mikä kuitenkin jo seuraavana vuonna laski alle 20 ‰. Tällainen laskusuunta on jatkunut niin, että 1970-luvulla kylässä on syntynyt vain muutamia lapsia. Tämä johtuu väestön ikärakenteesta ja lähinnä 20-44 vuotiaiden naisten määrästä, joiden osuus Somerovaaran väestöstä oli 1950-luvulla 13 % ja 1975 vain 9 %.

Koko maan kuolevuuden keskiarvo oli 1950-luvun alussa 9,7 ‰ ja laski 1960-luvulle 9,2 ‰. Suuret poikkeamat näistä luvuista osoittavatkin Suomen kaltaisessa korkeaelintasoisessa maassa, että kyseinen alue on väestörakenteeltaan vääristynyttä, voimakasta tulo- tai lähtömuuttoaluetta. Somerovaaran väestön kuolevuuden keskiarvo on ollut 1960-luvulta lähtien 4-5 ‰ alueen väkiluvusta. Tämä johtuu siitä, että kylä on nuorta asutusaluetta eikä väestö ole ehtinyt "vanheta" alueella.

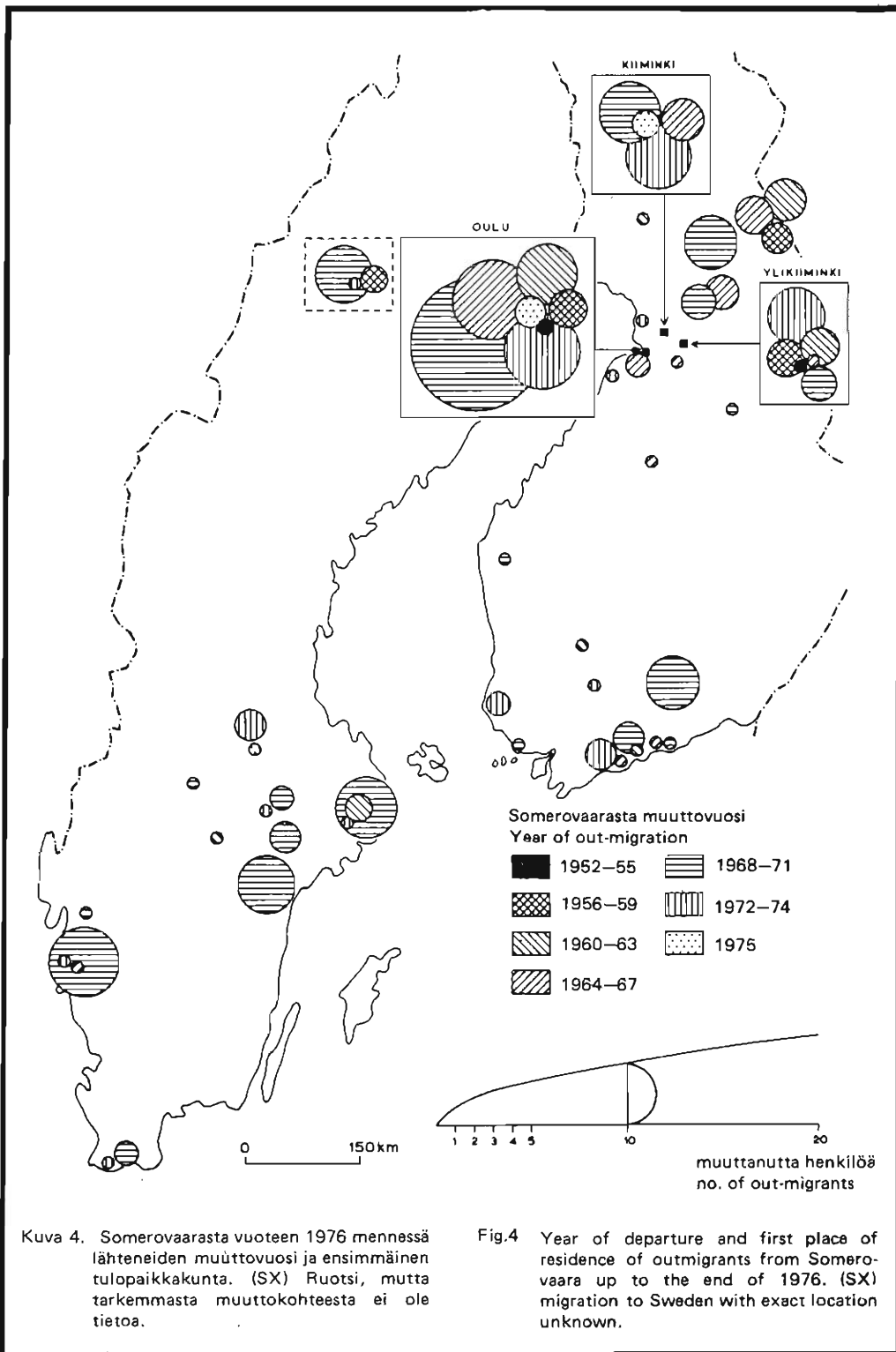
Väkiluku laski Suomessa 1960-luvun jälkipuoliskolla noin 85 ‰:ssa maalaiskun-

nista. Tämä johtui osittain luonnollisesta väestönkehityksestä, mutta ennen kaikkea voimakkaasta muuttoliikkeestä, joka suuntautui maatalousvaltaisilta alueilta teollisille alueille⁴⁾.

Somerovaarasta muuttivat ensimmäiset viisi perhettä 1960-luvun puolivälissä ja viisi perhettä vuosina 1970-71. Sen jälkeen tutkimusalueelta on muuttanut noin yksi perhe vuodessa ja vuoden 1976 loppuun mennessä yhteensä 18 perhettä. Näistä kuusi muutti Kiiminkiin, neljä Ouluun, kolme Ruotsiin, kaksi Kuusamoon sekä Ylikiiminkiin, Posiolle ja Lahteen, yksi kullekin.

Somerovaaran väestön nopea väheneminen johtui kuitenkin ennen kaikkea nuorten voimakkaasta poismuutosta. Vuonna 1967 alueelta muutti 32 ihmistä. Seuraavana vuonna muuttoliike supistui, mutta v. 1969 muuttajien määrä jo kohosi 41 ja v. 1970 jopa 71 henkilöön, mikä oli 25 % kylän sen hetkisestä väestöstä (kuva 3). Tutkimusalueen muuttotase oli ensimmäisen kerran tappiollinen v. 1965 ja seuraavan kerran v. 1968, jonka jälkeen Somerovaara onkin jatkuvasti ollut muuttotappioaluetta. Vuoden 1976 alkuun mennessä Somerovaarasta oli muuttanut 320 henkilöä, heistä kolmannes Ouluun, kolmannes muualle Oulun läänin, lähinnä Kiiminkiin ja Ylikiiminkiin, viidennes Ruotsiin ja loput eri puolille Suomea.

Vuosina 1956-67 muuttoliike suuntautui Somerovaarasta Ouluun ja Kuusamoon sekä Ylikiiminkiin ja Kiiminkiin (kuva 4). Vuosina 1968-71 se ja ennen kaikkea Ruotsiin muutto voimistui niin, että 146 muuttaneesta 38 % meni Ruotsiin, 28 % Ouluun, 20 % muihin Oulun läänin kuntiin ja 10 % Etelä-Suomeen. Mainitun ajanjakson jälkeen muuttoliike pieneni. Oulu, Kiiminki ja Ylikiiminki tulivat tärkeimmiksi tulopaikkakunniksi ja Ruotsiin muutto loppui lähes kokonaan. Pienen paluumuuton vuoksi Ruotsissa asuu nykyään noin 60 Somerovaarasta lähtenyt henkilöä.

Kuva 4. Someroaarasta vuoteen 1976 mennessä lähteneiden muuttovuosi ja ensimmäinen tulopaikkakunta. (SX) Ruotsi, mutta tarkemmasta muuttokohteesta ei ole tietoa.

Fig.4 Year of departure and first place of residence of outmigrants from Somero-vaara up to the end of 1976. (SX) migration to Sweden with exact location unknown.

Muuttoliikkeen valikoivuus

Muuttajat valikoituvat muusta väestöstä ainakin sukupuolen, iän, koulutuksen ja ammatin suhteen. Suomessa naisten muuttoliike on ollut aina vilkkaampaa kuin miesten. Ero ei 1960-luvun alkupuoliskolla ollut suuri, mutta oli selvästi havaittavissa kaikissa osissa maata muuton suunnasta ja pituudesta riippumatta⁵⁾. Ennen vuotta 1940 Helsinkiin muuttaneiden miesten tavallisin ikä oli 25-29 vuotta ja naisten 20-24 vuotta. Suomalaisista maassamuuttajista oli suurin osa 1960-luvulla 15-24

vuotiaita ja vuosina 1968-70 heistä 60 % oli 15-34 vuotiaita. Maalaiskunnista kaupunkiin muuttaneet keskittyvät vielä selvemmin näihin ikäryhmiin⁶⁾. Muuttoliike valikoi yhteikunnan mahdollisimman vähän sitomia ihmisiä kuten naimattomia, eronneita ja leskiä⁷⁾. Myös korkea koulutusaste ja jo kansakoulun ylittävä koulunkäynti lisäävät muuttoalttiutta⁸⁾.

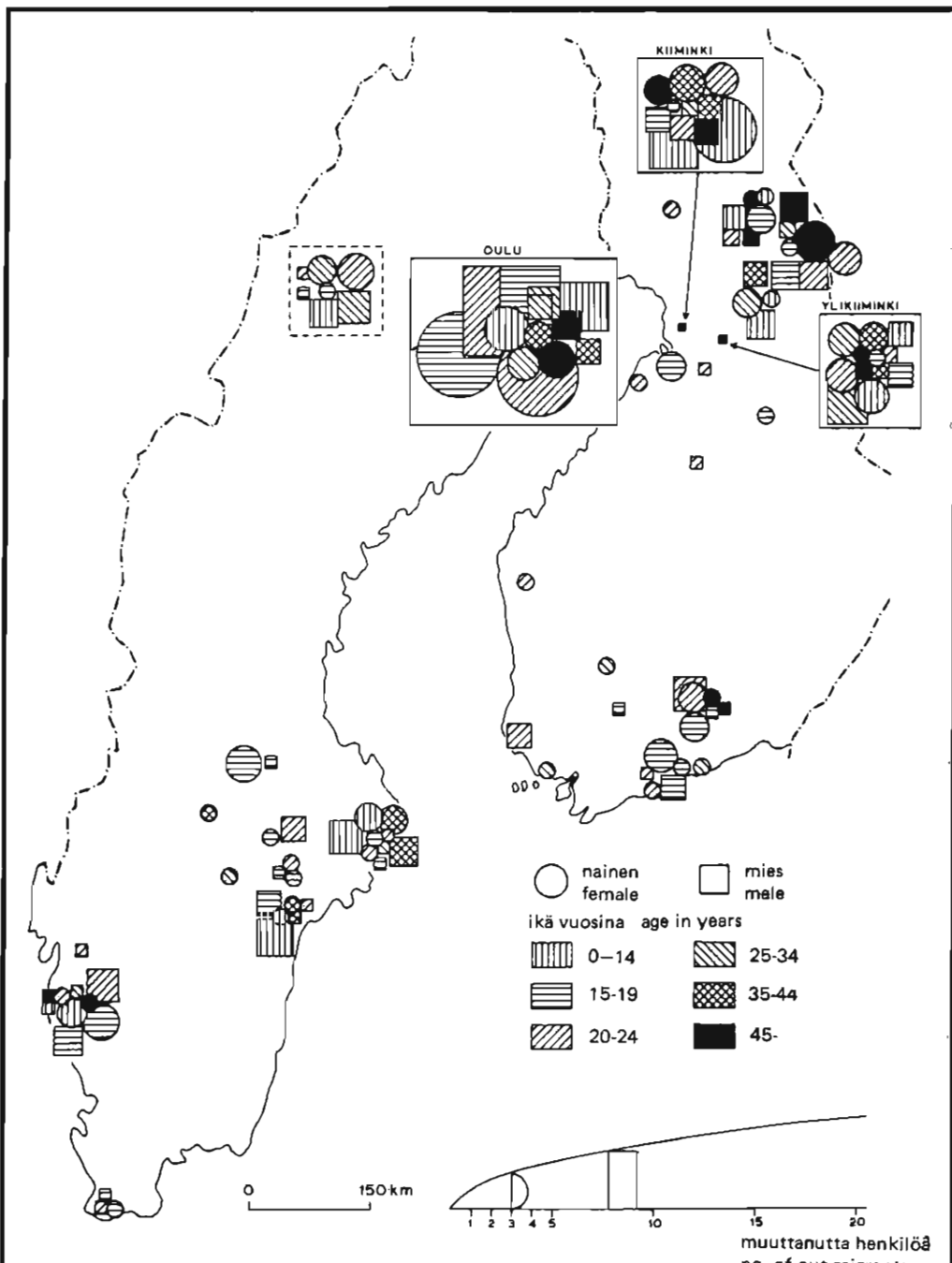
Somerovaarassa muuttoliike on valikoinut väestöä samoin periaattein kuin koko maassa, joskin tutkimusalueen luonteesta johtuen muuttoliikkeessä on havaittavissa erityispiirteitä.

Taulukko 1. Somerovaarasta muuttaneiden sukupuoli.

	yhteensä kpl	% nais.	% mieh.
Ouluun muuttaneet	98	51	49
muualle Oulun lääniin muuttaneet	84	55	45
Etelä-Suomeen muuttaneet	22	50	50
Ruotsiin muuttaneet	64	41	59
muuttaneet nuoret	104	54	46
muuttaneet yhteensä	320	49	51

Somerovaarasta on lähtenyt yhtä paljon naisia ja miehiä Ouluun ja Etelä-Suomeen (taulukko 1, kuva 5). Muualle Oulun lääniin on sen sijaan muuttanut enemmän naisia kuin miehiä, kun taas Ruotsiin muuttaneiden osalta suhde on päinvastainen. Vaikka tutkimusalueelta on kaiken kaikkiaan muuttanut enemmän miehiä kuin naisia, niin sieltä itsenäisesti muuttaneista nuorista 54 % on ollut naisia. Lähimuuttoissa ja nuorten muuttoissa naisten osuus on ollut suurempi kuin miesten, mutta Ruotsiin vieraihin oloihin muutettaessa päinvastainen. Alueelta muuttaneiden 18 perheen sukupuolijakautuma on aiheuttanut sen, että Somerovaarasta on muuttanut enemmän miehiä kuin naisia.

Somerovaarasta muutti eniten 15-24 vuotiaita ja naiset muuttivat hiukan nuorempina kuin miehet (kuva 5). Näistä 15-24 vuotiaista suhteellisesti suurin osa muutti Ouluun tai Ruotsiin, kun taas 25-44 vuotiaita muutti paljon myös oman kunnan alueelle. Somerovaaralaisten muuttajien ikärakenne vastaa suomalaisten maassamuuttajien ikärakennetta yleensä. Eri sukupuolten osalta pitää vieläkin paikkansa väite, että naiset muuttavat miehiä nuorempina sen vuoksi, että tytöille on jo varhaisella iällä tarjolla sopivaa työtä kotitaloudessa, kauppa- ja ravitsemusliikkeissä ym. ja että nuorten miesten muuttoja vähentää asevelvollisuuden suorittaminen, vaikka se toisaalta voi olla sysäyksenä myöhempään asuinpaikan vaihtoon⁹⁾.

Kuva 5.

Somerovaarasta vuoteen 1976 mennessä lähteneiden sukupuoli, ikä muuttaessa ja ensimmäinen tulopaikkakunta. (SX) Ruotsi, mutta tarkemmasta muuttokohteesta ei ole tietoa.

Fig. 5.

Sex, age and first place of residence of out-migrants from Somerovaara up to the end of 1976. (SX) migration to Sweden with exact location unknown.

Somerovaarasta muuttaneista oli naimisissa 28 % ja itsenäisesti muuttaneista nuorista vain 22 %. Tämä tavallista alhaisempi naimisosaoloprosentti johtuu muuttaneiden ikärakenteesta, sillä 18 asutustilallisperheen lisäksi muut muuttaneet olivat suureksi osaksi koulunkäyntinsä juuri päättäneitä nuoria.

Taulukko 2. Somerovaarasta muuttaneiden nuorten koulutus poismuuttaessa.

	Suomeen muuttaneet N= 100 %	Ruotsiin muuttaneet N= 40 %	Yht. N= 100 %
kansakoulu	65	80	72
keskikoulu	13	10	12
ammattikoulu	13	—	—
ammatt.joht.kurssi	4	3	3
yo	4	—	2
opisto	1	—	1
ei tietoa	—	7	1
yhteensä	100	100	100

Näistä nuorista noin 70 % oli käynyt kansakoulun ja noin 10 % keskikoulun tai ammattikoulun. Kaksi nuorta oli suorittanut ylioppilastutkinnon ja kolme käynyt tarkemmin määrittelemättömän ammattiin johtavan kurssin (taulukko 2). Vähintään keski- tai ammattikoulun käyneiden osuus kotimaahan muuttaneista oli 31 % ja Ruotsiin muuttaneista 10 %.

Somerovaaralaiset maassamuuttajat ovat olleet vähemmän koulutettuja kuin suomalaiset muuttajat yleensä. Alueen osalta näyttää pitävän paikkansa väite, että suurimmat muuttotappiot koostuvat jatkokoulutusta saamattomasta väestöstä¹⁰⁾. Jos tarkastelu ulotetaan tutkimusalueelta muuttaneisiin asutustilallisiin ja heidän aviopuolisoihinsa eli muuttaneiden nuorten vanhempiin, koulutustason alhaisuus edelleen korostuu, kun heistä useimmat kuuluvat ikäluokkaan, joka on käynyt vain kierto- tai parhaassa tapauksessa kansakoulun. Nuorten alhaiseen koulutusasteeseen on taas vaikuttanut se, että jatkokoulutusmahdollisuudet ovat tavallisesti olleet 40

Kun Somerovaarassa asuvia ja sieltä muuttaneita viljelijöitä haasteltiin, heiltä kysyttiin mm. mikä oli heidän kotoa muuttaneiden lastensa koulutus poismuuttaessa. Kyselyn tuloksena saatiin tiedot 100 itsenäisesti Somerovaarasta muuttaneesta nuoresta.

kilometrin päässä Oulussa, joten Somerovaaran huonojen koulunkäynti- ja työnsaantimahdollisuuksien vuoksi muutto on tapahtunut heti peruskoulutuksen jälkeen.

Muuton syitä

Runsa maastamuutto 1960- ja 1970-lukujen vaihteessa johtui lähinnä työttömyydestä tai sen uhasta, kun taas maassamuuttoon vaikuttavat merkittävästi myös muut syyt kuten paremmat ansiomahdollisuudet, opiskelu tai avioliitto¹¹⁾. Lisäksi muuttomotiiveina voidaan mainita mm. vanhempien, aviopuolison tai lapsen kuolema, avioero, eläkkeelle jääminen, lasten koulunkäyntimahdollisuudet, työpaikka, ammatissa yleneminen, parempi palkka tai paikkakunnan asuntotilanne¹²⁾.

Asutusalueelta lähteneistä viljelijöistä viisi oli muuttanut sairauden ja kaksi tilan kannattamattomuuden vuoksi. Muita muuton syitä olivat huonot liikenneyhteydet ja kouluolot sekä pitkät työmatkat ja

ammattitaidon puute. Sen sijaan nuorten muuton ehdottomasti tärkein syy oli vanhempien käsityksen mukaan työnhaku. Vanhempien mukaan Suomeen muuttaneista nuorista noin 80 % ja Ruotsiin muuttaneista noin 40 % oli lähtenyt Somerovaarasta työpaikan vuoksi.

Kysyttäessä nuorilta itseltään heidän muuttonsa syitä 81 vastanneesta 77 % mainitsi muuton aiheutuneen taloudellisista syistä kuten työttömyydestä, huonosta palkasta ja rahattomuudesta. Lähes 10 % vastasi asunnon saannin, 10 % naimisiin menon ja 10 % opiskelumahdollisuuksien vaikuttaneen muuttoon.

Uuden asuinpaikan valintaan vaikuttavia tekijöitä

Uuden asuinpaikan valinnassa voidaan erottaa toisaalta yksilön asettamat vaatimukset tulevan asuinpaikan suhteen ja toisaalta yksilön käytettävissä olevat tiedot eri asuinpaikkavaihtoehdoista. Etäisyyden on usein katsottu vaikuttavan eniten asuinpaikan valintaan. Tällöin fyysinen etäisyys ei aina suinkaan ole ratkaiseva, vaan ns. sosiaalinen etäisyys, joka on riippuvainen toisaalta paikkakuntien välisen informaation määrästä, toisaalta niiden sosiaalisesta samankaltaisuudesta¹³⁾.

Somerovaarasta muuttaneista asutustilallisista kahdeksan ilmoitti tulopaikkakunnan koulu- ja opintomahdollisuuksien olleen tärkeitä uutta asuinpaikkaa valittaessa, sillä heillä oli muuttaessaan kouluikäisiä lapsia. Seuraavaksi eniten valintaan olivat vaikuttaneet paikkakunnalla asuneet sukulaiset ja tuttavat. Moni olikin muuttanut paikkakunnalle, jossa asui ennestään heidän lapsiaan. Lisäksi oli kiinnitetty huomiota uuden asuinpaikan työllisyys-, palvelu- ja liikenneoloihin. Pari viljelijää oli muuttanut takaisin entiselle kotiseudulleen. Sen

sijaan muuttaneista nuorista lähes puolet ilmoitti tiedossa olleen työpaikan, kolmasosa työpaikan puolesta olleen asunnon, kolmasosa paikkakunnalla asuvat sukulaiset ja tuttavat ja 15 % ennestään tutun paikkakunnan tai opintomahdollisuuksien vaikuttaneen asuinpaikan valintaan. Somerovaarasta muuttaneista nuorista 65 %:lla olikin ollut työpaikka tiedossa jo kotoa muuttaessaan.

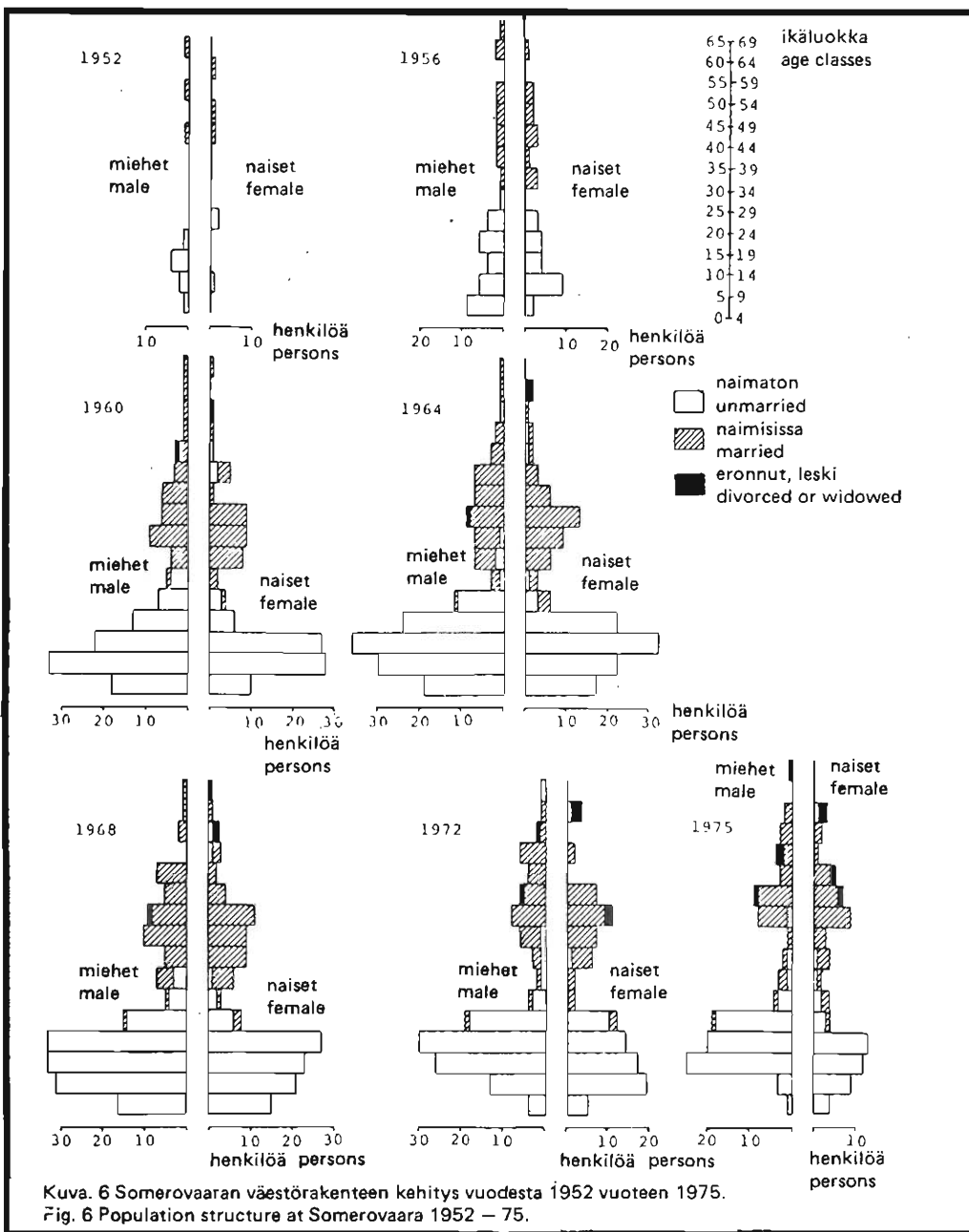
Kolmasosa somerovaaralaisista on muuttanut Ouluun ja yhteensä kaksi kolmasosa Oulun lääneihin, joten heidän asuinpaikan valintaansa ovat vaikuttaneet etäisyystekijät ja paikkakunnan tuttuus. Koska tutkimusalue kuuluu monien hallinnollisten ja kaupallisten palveluiden osalta 40 kilometrin päässä sijaitsevan Oulun vaikutusalueeseen, kylän asukkaat joutuvat asioimaan paljon Oulussa, minkä vuoksi kaupunki on tuttu ja monella on siellä ystäviä ja sukulaisia. Työpaikan saanti on nimenomaan Oulun osalta ollut sinne muuttoa lisäävä tekijä, koska se läänin suurimpana kaupunkina on tarjonnut eniten työtä. Sama koskee tietysti kaupungin palveluvarustusta, mikä myös on edistänyt Ouluun muuttoa. Ylikiiminki ja Kiiminki on valittu uusiksi asuinpaikoiksi läheisyyden ja tuttuuden sekä palvelujen, nimenomaan kouluolojen ja hyvien liikenneyhteyksien vuoksi. Ruotsiin muuttoa ovat edistäneet henkilökohtaiset kontaktit, joita asukkailla on ollut joka kesä Somerovaarassa lomaileviin, nykyisin Ruotsissa asuviin entisiin kyläläisiin.

Tämän asutusalueen osalta pitää paikkansa teoria, että paikkakunnalle vielä lopullisesti sijoittumaton eli tässä tapauksessa vielä kotiutumaton väestö on ollut erityisen altis uudelleen muuttamaan¹⁴⁾. Poismuuttaneiden viljelijöiden 1950-, 1960-luvulla tapahtunutta Somerovaaraan muuttoa voitane joissain tapauksissa pitää etappimuutona. Nuorisomuutto on ollut sen sijaan samanluonteista ja -suuntaista kuin suomalaisen nuorisoin maassamuutto yleensä.

Väestörakenne ja sen kehitys

Jo vuoden 1960 väestölaskennasta saadut tulokset osoittivat, että naiset siirtyivät nopeammin pois maataloudesta kuin miehet ja että viljelijöiden keski-ikä oli tuolloin 52 vuotta¹⁵⁾.

Somerovaaran väestörakenne oli edullinen vuoteen 1968 saakka, mutta sen jälkeen nimenomaan nuorten voimakas poismuutto vääristi väestörakennetta siten, että v. 1975 oli 0-9 vuotiain osuus supistunut erittäin pieneksi, 10-20 vuotiain osuus oli vielä suuri, mutta voimakkaasti mies-

Kuva. 6 Somerovaaran väestörakenteen kehitys vuodesta 1952 vuoteen 1975.

Fig. 6 Population structure at Somerovaara 1952 - 75.

voittoinen, 20-44 vuotiaiden määrä oli pieni verrattuna 45-54 vuotiaiden määrään, 20-24 vuotiaita naisia oli alueella vain muutama ja samanikäisiä miehiä heihin verrattuna kolminkertainen määrä (kuva 6). Vuonna 1960 Somerovaaran viljelijöiden keski-ikä oli 45 vuotta ja nousi v. 1975 mennessä 54 vuoteen. Vastaavasti alueen emäntien keski-ikä nousi tuolla kaudella 36 vuodesta 51 vuoteen.

Tutkimusalueen ruokakuntien koko oli v. 1960 keskimäärin 7,5 henkeä/talous, ja laski vuoteen 1975 mennessä 5,3 henkeen. Ruokakuntien keskikoon pieneminen johtuu ikärakenteen muutoksesta ja nuorten poismuutosta. Vuonna 1960 alle 16 vuotiaiden osuus alueen väestöstä oli 55 %, v. 1968 enää 42 % ja laski edelleen vuoteen 1975 asti, jolloin se oli vain 29 %.

Lopuksi

Luonnollinen väestön lisäys ei ole vaikuttanut sanottavasti Somerovaaran väestön kehitykseen, vaan muuttoliikkeen voimakkuus ja suuntautuminen on säädellyt alueen väestönkehitystä. Tutkimusalue asutettiin varsinaisesti vasta 1950-luvulla ja 1960-luvun alkupuoliskolla, ja sen väkiluku oli suurimmillaan v. 1968. Sen jälkeen voimakas Ouluun, Oulun lääniin ja Ruotsiin suuntautunut muuttoliike vähensi väestön muuttamassa vuodessa 2/3:aan. Alueelta muuttaneista lähes 20 asutustilallisesta suurin osa siirtyi eläkkeelle ja osa muihin elinkeinoihin. Somerovaarasta on muuttanut runsaasti 15-24 vuotiaita, sen vuoksi, ettei alueella ole ollut työtä eivätkä pienet tilat ole aina antaneet riittävää toimeentuloa. Kun väestö vanhenee ja köyhtyy, asutustoiminnalla maatalousväestölle hankittua maata tulee siirtymään yhä enemmän pois maatalouskäytöstä ja raivatut pellot joko metsitetään tai jätetään rappiolle. Koska Somerovaarassa viljely jatkuu vain noin 10 tilalla ja väkiluku laskee edelleen, on pelättävissä, että nykyäänkin vähäiset palvelut lopetetaan kannattamattomina, mi-

kä puolestaan saattaa kiihdyttää edelleen alueelta muutttoa, vaikka palvelujen vähäisyys ei tavallisesti ole ollut muuton ensisijainen syy.

On kuitenkin muistettava, että maanhan- kintalain säätämisen aikoihin asutustoimin- nan vaatimia sijoituksia ei pidetty ensi- sijaisesti taloudellisina vaan lähinnä sosiaa- lisina, sillä väestön nopeaa tuottavaan työhön sijoittamista pidettiin yhtenä tavoit- teena. Näin autoituvia asutusalueita ei voida tarkastella vain taloudellisten kri- teerien perusteella pitäen niitä hukkeinves- tointeina, vaan on otettava huomioon, että asutustiloilla on mm. elätetty ja koulutettu osittain omavaraistaloudessa suuret lapsi- joukot, joiden kasvattaminen olisi ollut usein kaupungeissa ja kirkonkylissä vielä vaikeampaa.

1. (Vennamo & Kuitunen 1947, s. 194).
2. (Naukkarinen 1969, s. 93).
3. (Luostarinen 1976, ss. 42, 47).
4. (Tauriainen & Koivula 1973, s. 32).
5. (Ritamies 1968, s. 111, 124).
6. (Lento 1951, s. 72, Ritamies 1968, ss. 124-125, Tauriainen 1976, s. 37).
7. (Hlsley & Finlayson & Thomas 1963, ss. 237-238).
8. (Valkonen & Kukkonen 1966, s. 38).
9. (Lento 1951, ss. 72-73).
10. (Kenttä 1976, s. 33).
11. (Relander 1976, s. 87).
12. (Schwarz 1969, ss. 31-34).
13. (Hautamäki 1976, ss. 62-65).
14. (Lövgren 1957, 158-169).
15. (Westermarck 1971, s. 148).

KIRJALLISUUS

- Hautamäki, Lauri (1976). Muuttajan muotokuva- muuttajan motiivit ja valinnat/ alueelliset tekijät. Siirtolaisuustutkimuksia A 4, 61-68.
- Hlsley, R. & Finlayson, A. & Thompson, B. (1963). The Motivation and Characteristics of Internal Migrants. The Milbank Memorial Fund Quarterly 2 ja 3.
- Kenttä, Aaro (1976). Maassamuutto kotimaassa. Siirtolaisuustutkimuksia A 4, 29-34.
- Lento, Reino (1951). Maassamuutto ja siihen vaikuttaneet tekijät Suomessa vuosina 1878-1939. Väestöpoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja sarja A 5. 251 pp. Helsinki.

- Luostarinen, Matti (1976). Ylikiimingin kunta-suunnitelma vuosille 1977-1981. Nordia Tiedonantoja 1976:2, 281 pp.
- Lövgren, Esse (1957). Mutual Relations between Migration Fiels: A Circulation Analysis. Migration in Sweden. Lund.
- Moilanen, Raisa-Liisa (1978). On the establishment of the Somerovaara settlement area and its subsequent decline. Ed Koutaniemi, Leo. Acta Universitatis Ouluensis, A 63, Geograph. 6, 307-319.
- Naukkarinen, Arvo (1969). Population development in northern Finland 1950-55. Nordia 1969:8, 149 pp.
- Rölander, Timo (1976). Yksilö ja aluepolitiikka. valtiovarain ministeriön näkökulma. Siirtolaisuustutkimuksia A 4, 87-97.
- Ritämies, Marketta (1968). Maassamuuttajien ominaisuuksista. Väestötutkimuksen vuosikirja X 1967-1968, 107-126.
- Schwarz, Karl (1969). Analyse der räumlichen Bevölkerungsbewegung. Veröffentlichungen der Akademie für Raumforschung und Landesplanung Abhandlungen Band 58, 178 pp.
- Tauriainen Juhani & Samuli Koivula (1973). Maaseudun väestökatoalueiden olot ja ongelmat. Sitra sarja B-9. pp. 157. Helsinki.
- Tauriainen, Juhani (1976). Muuttoliikkeen yhteiskunnalliset seuraukset. Siirtolaisuustutkimuksia A 4. 35-46.
- Valkonen Tapani & Kaisa Kukkonen (1966). Maaltamuuton valikoivuudesta. Väestötutkimuksen vuosikirja IX 1965-1966, 24-40.
- Vennamo, Veikko & Erkki Kuitunen (1947). Maanhankintalainsäädäntö. 370 pp. Porvoo.
- Westermarck, Nils (1971). Ihminen kehittyvässä maatalaloudessa. 201 pp. Helsinki.

SUMMARY

The Somerovaara settlement area in the commune of Ylikiiminki, province of Oulu, was founded on state forest land under the provisions of the settlement law of 1936. It is situated close to the main Oulu - Kuusamo road, some 40 km north-east of Oulu and about 20 km from the main village of Ylikiiminki, although the road in the latter direction is in poor condition and carries very little traffic. Somerovaara nowadays possesses a school and a small branch of the local co-operative shop. The nearest postoffice is a few kilometres away, and a bus service to Ylikiiminki operates once a day.

A total of 47 farms were established at Somerovaara, and the rapid progress of settlement

at one stage in its history may be seen from the fact that while the area had only 17 inhabitants in 1952, its population had risen to 247 by 1960 and to 325, its peak figure, by 1968. The subsequent decline had led to a figure of only 190 by 1975. These population trends have been achieved almost entirely by virtue of the strength and direction of migration activity, as little or no part has been played in them by natural population increase. While active settlement measures were only implemented in the 1950's and early 1960's, pronounced migration towards Oulu, other parts of the province of Oulu, and Sweden led to a decline once more to only 2/3 of the peak figure within a few years.

The highest rate of out-migration occurred in the age-group 15-24 years, with the women moving away at a slightly younger age than the men. Only 28 % of those who left the area were married. The out-migrants from Somerovaara possessed a lower level of education than Finnish migrants in general, with only about 30 % having received more than the compulsory primary schooling. Of those who moved elsewhere in Finland, 31 % had attended at least secondary school or vocational school, the corresponding figure for those migrating to Sweden being as low as 10 %.

Among the farmers themselves, the reason for leaving the area was frequently illness or old age, and the consequent need to move to somewhere with services close at hand, while the majority of the young people found themselves obliged to go elsewhere in order to obtain work. The choice of new domicile was governed most of all by the proximity of schools and other educational opportunities and the presence of friends and relatives in the area in the case of the farmers themselves, and above all by the existence of a known job opportunity, provision of accommodation with the job and presence of friends and relatives in the case of the younger people.

This pronounced out-migration has led to a distortion of the population structure of the Somerovaara area, so that as the population becomes older and more impoverished, more and more land is likely to pass out of agriculture, and much of the land originally cleared for settlement will either be put over to reforestation or be simply abandoned altogether. Since farming is likely to continue only on about ten farms and the population decline is likely to persist, there is a real danger that the meagre services at present available will have to be discontinued as no longer viable, and this in turn may stimulate further outmigration, even though the low level of services is not commonly mentioned as the principal reason for leaving.